



Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Archeologisch onderzoek Abdij van Beaulieu (Wortegem-Petegem)

Rapport 64

Ruben Willaert bvba

Bloemisterijstraat 6

B-8340 Sijsele

T 0032 50 36 28 20

F 0032 50 50 00 19

info@rubenwillaert.be

www.rubenwillaert.be

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteur: T. Boncquet, J. De Gryse & A. De Roek, m.m.v. J. Orbons en C. Ryssaert

Foto's en tekeningen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: Luc Vertongen

D/2013/12.814/34

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, 2014

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUD

Inhoud.....	3
1. Inleiding	7
1.1. Kader	7
1.2. Onderzoeksopzet en uitgangspunten	7
1.3. Ruimtelijke situering	8
1.3.1. Algemeen	8
1.3.2. Fysische geografie	8
1.4. Archeologische verwachting	10
1.4.1. Historische achtergrond	10
1.4.2. Archeologisch onderzoek op de abdij site	14
2. Geofysisch onderzoek	16
2.1. Algemeen	16
Magnetometingen	17
2.2. Resultaten van het onderzoek	17
3. Methode	20
4. Resultaten	22
4.1. Zone 2, 3, 4, 5 en 6	22
4.2. Zone 1	22
4.2.1. Abdijkerk	23
4.2.2. Westmuur kapelaanshuis	26
4.2.3. Zone ten noorden en ten oosten van de abdijkerk	28
4.2.4. Zuidelijke toren	28
4.2.5. Zone ten zuiden van de abdijkerk	28
5. Conclusies en aanbevelingen	31
5.1. Conclusies	31
5.2. Aanbevelingen	32
6. Bibliografie	33
7. Bijlagen	34
7.1. Situatie voor 1995	34
7.2. Kapelaanshuis: situatie voor de afbraak (©Luc Vertongen)	35
7.3. Opmetingsplan 2001 (©IAP)	36
7.4. Sporenlijst	37
7.5. Vondstenlijst	38

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	
Provincie:	Oost-Vlaanderen
Gemeente:	Wortegem-Petegem
Kadastrale gegevens:	Afdeling 2, Sectie C, 340B
Projectcode:	
Vindplaatsnaam:	Abdij van Beaulieu
Coördinaten projectgebied:	W: 93113.5, 168491.9 N: 93213.1, 168542.8 Z: 93192.9, 168449.9 O: 93229.4, 168497.2
Opp. Projectgebied:	4820m ²
Opp. Onderzocht gebied:	422,3m ²
Opdrachtgever:	Luc Vertongen
Projectverantwoordelijke:	Tom Boncquet
(vergunninghouder):	Ruben Willaert bvba T: 050/36 28 20 E: info@rubenwillaert.be
Bevoegde overheid:	Agentschap Onroerend Erfgoed Gebroeders Van Eyckstraat 4-6 9000 Gent T: 09/ 265 46 49 E: nancy.lemay@rwo.vlaanderen.be
Nr. opgravingsvergunning:	2014/005
Nr. vergunning metaaldetectie:	2014/005(2)
Uitvoering van het veldwerk:	10/02/2014 – 17/02/2014
Beheer en plaats documentatie:	Luc Vertongen, Abdijstraat 3, Wortegem-Petegem
Beheer en plaats van stalen en vondsten:	Luc Vertongen, Abdijstraat 3, Wortegem-Petegem
Omschrijving van de onderzoeksopdracht	
Bijzondere voorwaarden:	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving te Wortegem-Petegem, Abdijstraat 3
Archeologische verwachting:	Cfr. 1.4. Archeologische verwachting Rekening houdende met de ontstaansgeschiedenis van de abdij en de vaststellingen die in 2001 gedaan werden, is het aansnijden van gebouwresten zeer groot.
Wetenschappelijke vraagstelling:	Cfr. 1.2. Onderzoekopzet en uitgangspunten: <ul style="list-style-type: none"> • Kapelaanshuis (intern): huislift; • Kapelaanshuis (extern): nieuwe aanbouw aan westelijke zijde en terras aan oostelijke zijde; • Garage; • Toegangsweg; kanalen voor de nutsleidingen
Aanleiding tot het onderzoek:	Cfr. 1.1. Kader In het kader van de uitgebreide restauratie van het voormalige kapelaanshuis van de abdij wordt een uitbreiding aan het kapelaanshuis gerealiseerd. Daarnaast wordt ook de omgeving van het kapelaanshuis ingericht.

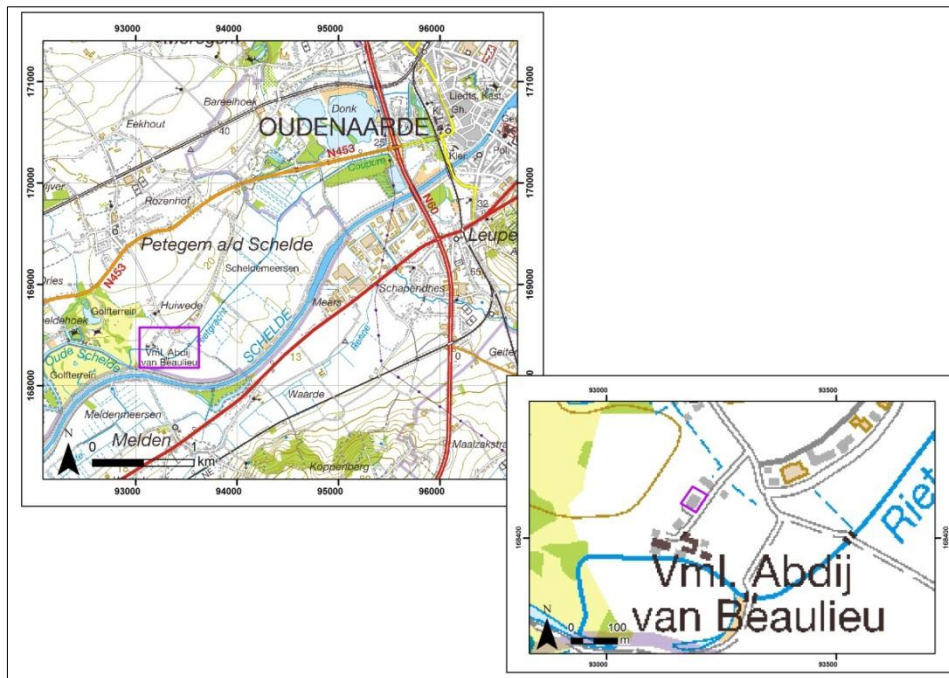
Eventuele randvoorwaarden: nvt

Eventuele raadpleging van specialisten

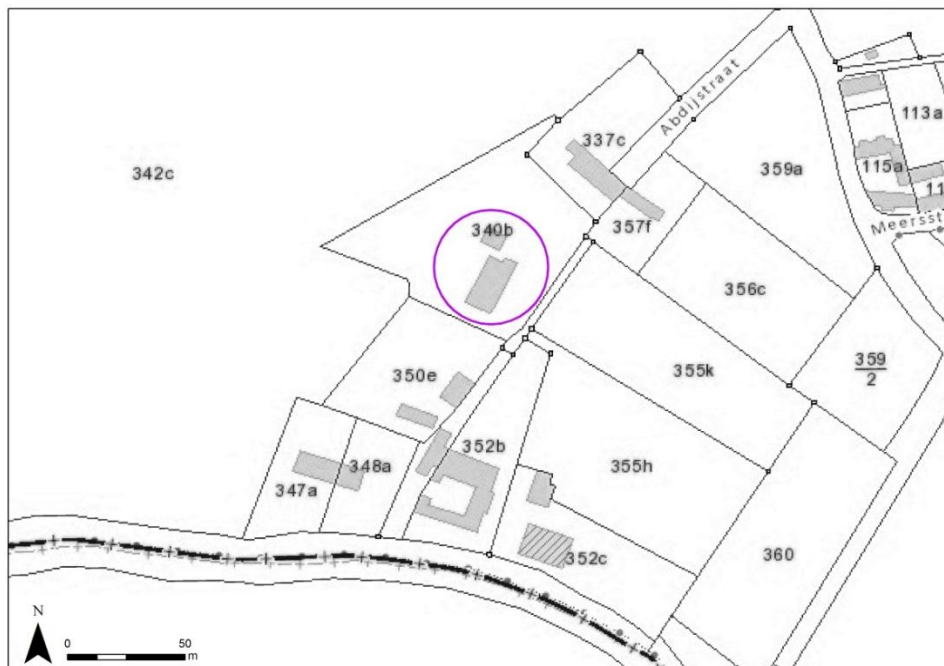
Omschrijving van de inbreng van specialisten als hun advies werd ingewonnen bij substantiële staalname voor specialistisch onderzoek: nvt

Omschrijving van de inbreng van specialisten als zij betrokken worden bij de conservatie: nvt

Omschrijving van de algemene wetenschappelijke advisering door personen die buiten het project stonden: nvt



Figuur 1. Lokalisering planlocatie op de topografische kaart



Figuur 2. Lokalisering planlocatie op de kadasterkaart

1. INLEIDING

1.1. KADER

Naar aanleiding van de restauratie van het voormalige kapelaanshuis van de abdij van Beaulieu werd door het Agentschap Onroerend Erfgoed een archeologische opgraving aanbevolen.

Het onderzoek vond plaats in het beschermd monument 'overblijfselen vml abdij van Beaulieu' (KB 30/12/1960)¹. De machtiging voor het uitvoeren van een opgraving in de onmiddellijke omgeving van en in het kapelaanshuis werd verleend door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Voorafgaandelijk aan het archeologisch onderzoek werd, op initiatief van eigenaar Luc Vertongen, een beperkt geofysisch onderzoek uitgevoerd door ArcheoPro in samenwerking met het archeologisch onderzoeks- en adviesbureau Odin.

De opgraving werd uitgevoerd door het archeologische projectbureau Ruben Willaert bvba in opdracht van de eigenaar. Het onderzoek werd uitgevoerd door Tom Boncquet (vergunningshouder) en Annelies De Roek (junior archeoloog, RTS)².

Het archeologisch onderzoek werd wetenschappelijk begeleid door Janiek De Gryse (Ruben Willaert bvba). Het Agentschap Onroerend Erfgoed stond in voor de administratieve begeleiding; het project kreeg dossiernummer 2014/005.

1.2. ONDERZOEKSOPZET EN UITGANGSPUNTEN

Uitgangspunten voor het onderzoek vormden de bijzondere voorwaarden opgenomen in de vergunning voor de uitvoering van een archeologische opgraving (Wortegem-Petegem, Abdijstraat 3).

In de bijzondere voorwaarden werden ook de zones opgelijst, waar archeologisch onderzoek diende te gebeuren³. Het betreft:

- Kapelaanshuis (intern): huislift;
- Kapelaanshuis (extern): nieuwe aanbouw aan westelijke zijde en terras aan oostelijke zijde;
- Garage;
- Toegangsweg;
- Kanalen voor de nutsleidingen

Wat de aanbouw aan westelijke zijde van het kapelaanshuis betreft, dienden de muurrestanten die reeds in 2001 aan het licht gekomen waren (cfr. 1.4.2.), opnieuw vrijgelegd te worden en uitgebreid binnen de grenzen van de geplande werken.

¹ Scheldemeersen tussen Bevere, Petegem en Melden en kouter van Petegem, definitief aangeduide ankerplaats bij Ministerieel besluit van 13 september 2011.

² Het archeologisch team werd tijdens het terreinwerk tijdelijk versterkt door Dries Herremans en Jen Smet.

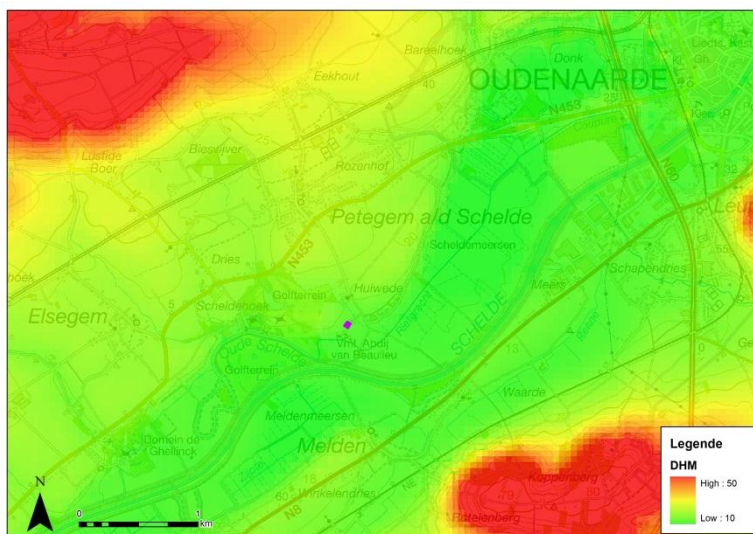
³ Deze zones werden in aanwezigheid van de eigenaar en de uitvoerders besproken op de startvergadering (verslag startvergadering 10/01/2014). Na overleg met alle betrokken partijen werd beslist dat de put voor regenwater en het zuiveringsstation niet archeologisch onderzocht dienden te worden, omdat deze aangelegd worden in de reeds verstoorde zone van de aalput.

Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek werden volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Wat is de aard, datering, spreiding en onderlinge samenhang van de sporen?
- Kan er een periodisering in het sporenbestand vastgesteld worden? Is er sprake van chronologische continuïteit? Kunnen er diverse fasen in de bouwgeschiedenis van de abdij of haar afzonderlijke gebouwen onderscheiden worden?
- Wat kan er op basis van het vondstmateriaal gezegd worden over de materiële cultuur, het voedselpatroon en de bestaans economie van de abdij?
- Welke analyses dienen uitgevoerd om een inzicht te krijgen in de landschappelijke context van de site en de datering van de aangetroffen structuren/artefacten?
- Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit deze specifieke periode? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit de regio? Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de kloostergemeenschappen?
- Zijn er aanwijzingen voor specifieke activiteiten op deze locatie? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?

1.3. RUIMTELIJKE SITUERING

1.3.1. ALGEMEEN



De abdij van Beaulieu bevindt zich op de linkeroever van een oude Scheldemeander in de Abdijsstraat te Petegem (fig. 1, 3).

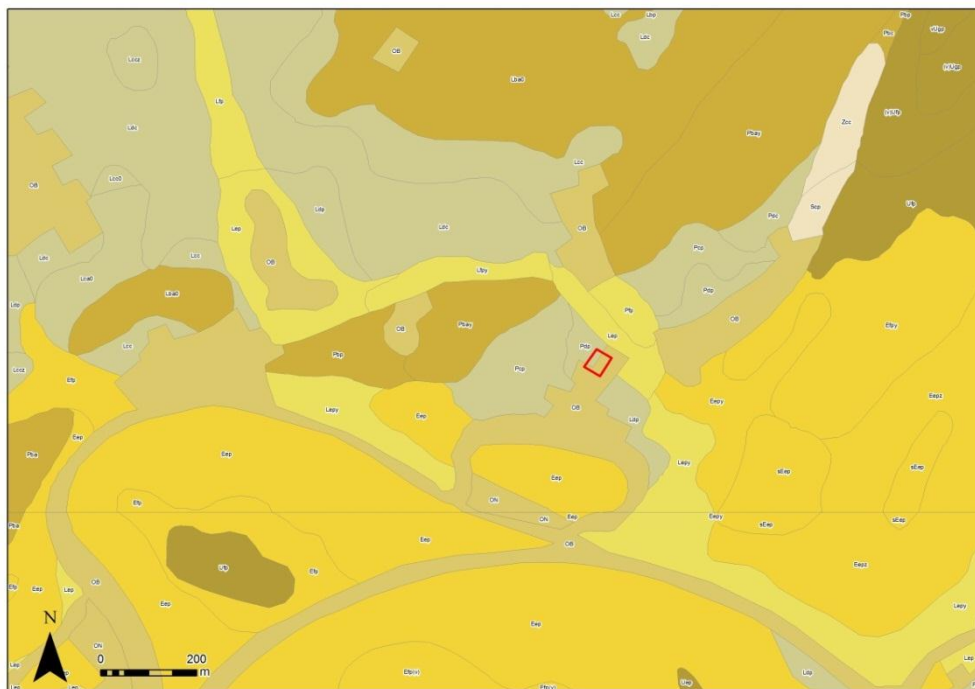
Kadastraal is de locatie gekend als perceel 340B, Sectie C, Afdeling 2, Gemeente Wortegem-Petegem (fig. 2).

Figuur 3. Lokalisering planlocatie op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (DHM)

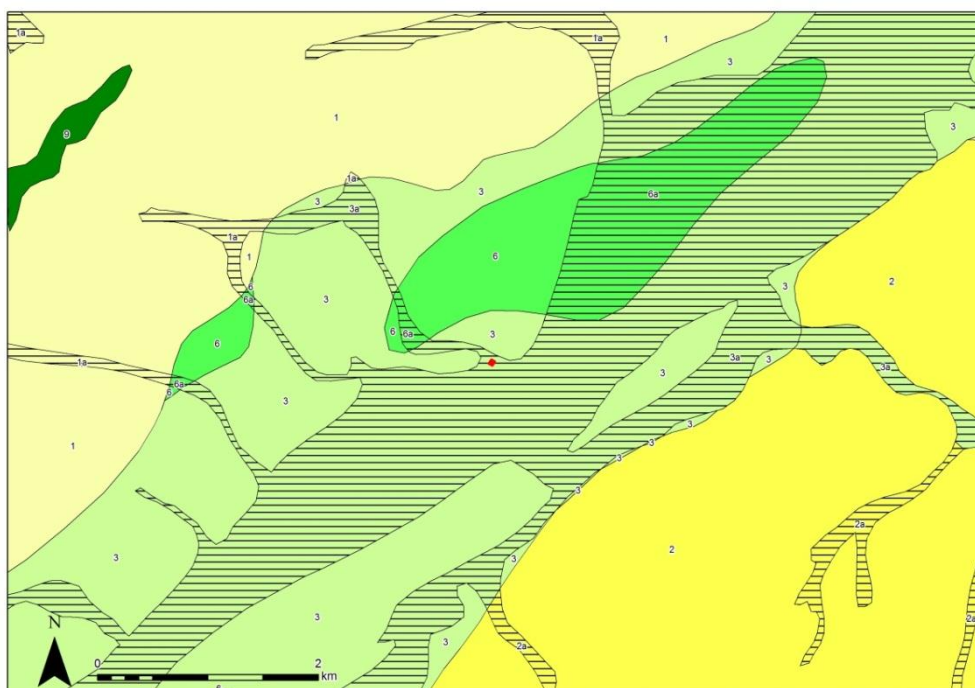
1.3.2. FYSISCH GEORGRAFIE

Op de bodemkaart van België wordt de planlocatie deels aangeduid als bebouwde zone (OB) (fig. 4)⁴. Verder bevindt de op te graven zone zich op matig natte, lichte zandleem met een alluviaal karakter (code Pdp). Vlakbij komen eveneens alluviale matig droge, lichte zandleem gronden (code Pcp) en alluviale natte, matig gleyige zandleem (code Ldp) voor.

⁴ <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart/>



Figuur 4. Lokalisering planlocatie op de bodemkaart



Figuur 5. Lokalisering planlocatie op de geologische kaart

De Quartairgeologische kaart van Vlaanderen toont ter hoogte van de projectlocatie fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) (profiel 3a, code FLPw) (fig. 5). Daarnaast kunnen zich ook eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan, mogelijk vroeg Holocene (profiel 3a, code ELPw) en/of hellingsafzettingen van het Quartair (profiel 3a, code HQ) gevormd hebben. Tenslotte beschrijft profiel 3a fluviale afzettingen (inclusief organische en perimariene) afzettingen van het Holocene en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) (code FH).

1.4. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

1.4.1. HISTORISCHE ACHTERGROND⁵

In 1082 werd door Radbodus II, bisschop van Noyon-Doornik, de toestemming gegeven aan de *mater familias* van de Heren van Petegem om een abdij voor kanunniken op te richten. Hierbij werden de parochiale rechten van de kerk van Petegem aan de nieuwe abdij geschonken. Later werden de kanunniken vervangen door Benedictijnermonniken. In 1290 stichtte gravin Isabella, de echtgenote van Gwijde van Dampierre, vlakbij de Benedictijnerproosdij een abdij voor vrouwen, waarin de clarissen van Werken gevestigd werden. Uiteindelijk werden de benedictijnen door Gwijde van Dampierre verplicht de proosdij te verlaten; ze worden ondergebracht in een goed aan de overzijde van Petegem. In 1331 verlieten de benedictijnen Petegem voorgoed en verkochten hun rechten en proosdij.

Dankzij de steun van de graaf van Vlaanderen slaagde de abdij erin zijn bezittingen grondig uit te breiden en inkomsten te verwerven over heel Vlaanderen. Door een eeuwenlange begunstiging van de pausen kon de abdij zich ontwikkelen tot één van de rijkste van Vlaanderen. Zelfs de moeilijke 14^{de} eeuw werd zonder problemen doorstaan.

Tijdens de tweede helft van de 16^{de} eeuw raakte de abdij van Beaulieu echter in verval; in deze periode werd de abdij meermaals geplunderd. Tijdens deze periode verbleven de clarissen in hun toevluchtsoord te Oudenaarde.

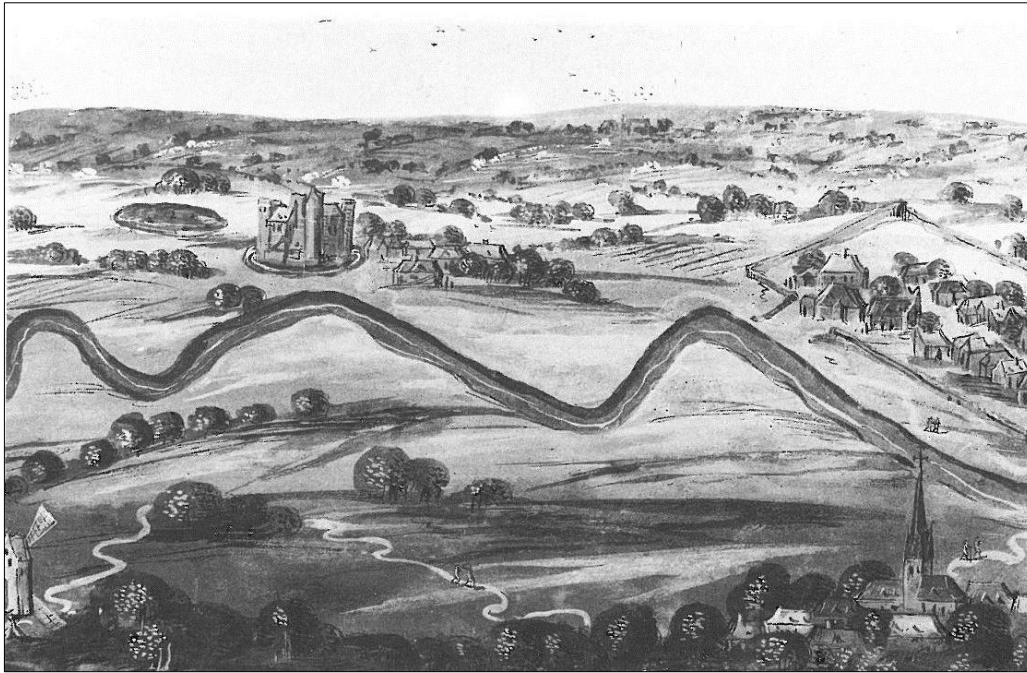
Tijdens de 17^{de} eeuw kende de abdij opnieuw een bloeiperiode, waarin verschillende andere filialen gesticht worden. Rond 1750 werd de abdij grondig gerestaureerd en vernieuwd. In 1793 werd de clarissenabdij van Beaulieu echter definitief afgeschaft door Keizer Jozef II. Een tiental jaren later werd de abdij verkocht en werd een groot deel van de gebouwen afgebroken. Enkel de inrijpoort, het gastenkwartier, het huis van de kapelaans en enkele bijgebouwen bleven bewaard.

De abdij van Beaulieu komt op weinig iconografische bronnen voor⁶. De oudste gekende afbeelding is een gouache uit de albums van hertog Karel van Croÿ en werd vervaardigd in 1608-1609 door Adriaan van Montigny⁷. Aangezien het document de abdij afbeeldt voor de verbouwingen in de 17^{de} en vooral de 18^{de} eeuw, is het een erg interessant document. Afgeleid kan worden dat de abdij een losse structuur bezit: een vijftiental stenen gebouwen bevinden zich binnen een stenen omheining, die een grote opening naar de Schelde vertoont. De kerktoren is beschadigd, wat wellicht nog een gevolg is van de vernielingen tijdens de 16^{de} eeuw. Ondanks de onnauwkeurigheden en verfraaiingen door de schilder lijkt het werk vrij betrouwbaar.

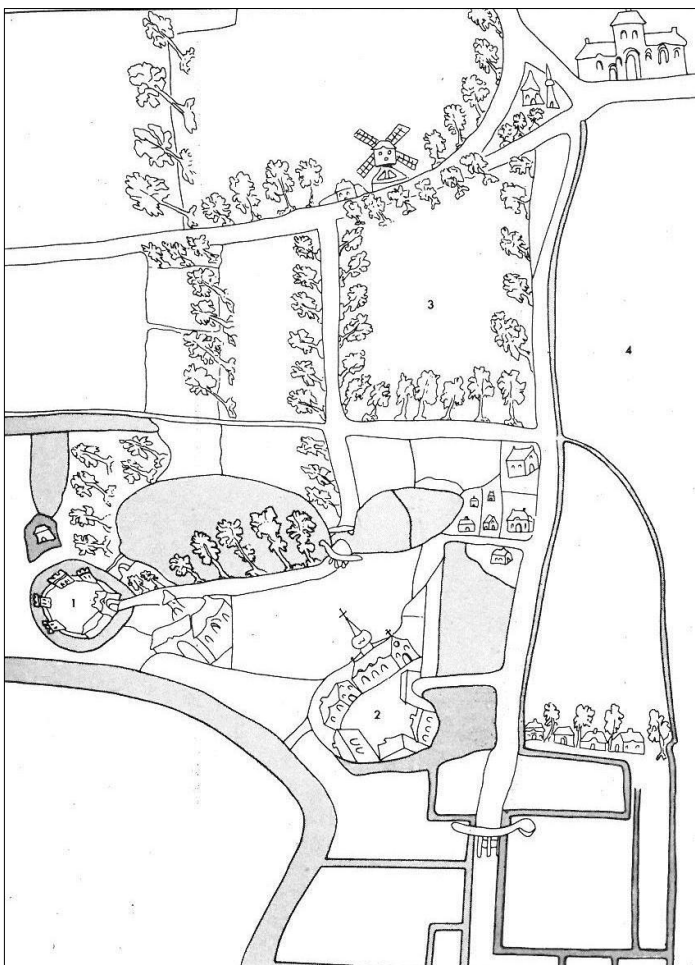
⁵ DE GROOTE, ERVYNCK & VAN NEER 1992, p. 335-412.

⁶ DE GROOTE, ERVYNCK & VAN NEER 1992, p. 335-412.

⁷ Duvosquel 1990, 10, pl. 32 (DE GROOTE, ERVYNCK & VAN NEER 1992, p. 337).



Figuur 6. Gouache uit het Album van hertog de Croÿ (1608-1609), met een zicht op het kasteel van Petegem en de abdij van Beaulieu (uit: DE GROOTE, ERVYNCK & VAN NEER 1992, p. 336; afb. uit Duvosquel 1990, ©Gemeentekrediet van België)

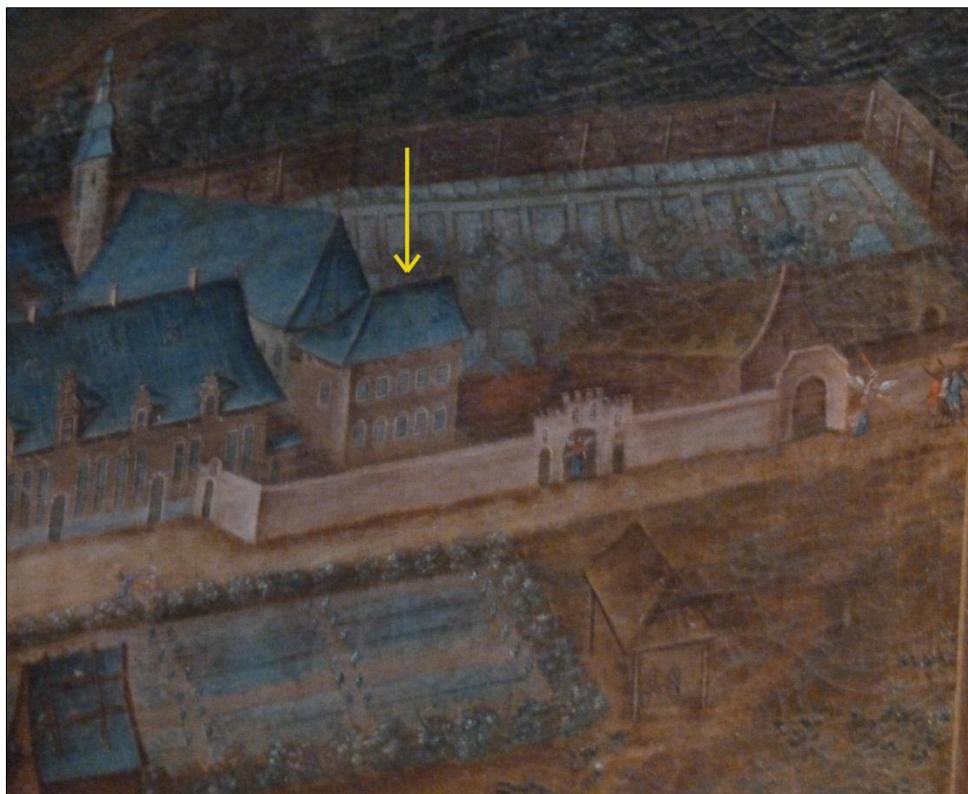


Figuur 7. Kaart van Petegem (18^{de} eeuw) 1: Kasteel van Petegem; 2: Abdij van Beaulieu (uit: DE GROOTE, ERVYNCK & VAN NEER 1992, p. 337; Rijksarchief Gent, Kaarten en Plans 1332bis, natekening IAP)

Twee 18^{de}-eeuwse kopieën van een oudere kaart van Petegem tonen eveneens de abdij (fig. 7). Het gaat om een eerder schetsmatige voorstelling die sterke overeenkomsten vertoont met het schilderij uit 1608-1609. Op deze voorstelling zijn de abdijkerk, de inrijpoort en drie gebouwen zichtbaar. Aan de noordoostelijke zijde komen grote waterpartijen voor.

Op een 18^{de}-eeuws olieverfschilderij zijn de abdijgebouwen duidelijk herkenbaar: het poortgebouw (rechts), de kapelaanswoning (centraal), en het gastenkwartier (fig. 8). De abdij vertoont hier duidelijk een andere structuur dan op de gouache van de Croÿ.

Dezelfde vaststelling kan gedaan worden op basis van de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, beter gekend als de Ferrariskaart (1771-1778) (fig. 9). Deze voorstelling toont de gebouwen net voor de opheffing in 1782. Er is een nieuwe L-vormige vleugel afgebeeld ten zuidoosten van de kerk, een kleinere dwarsvleugel en een tiental losstaande gebouwen, voornamelijk langs de Schelde. Deze gaan waarschijnlijk terug tot de situatie in de 16^{de} eeuw.



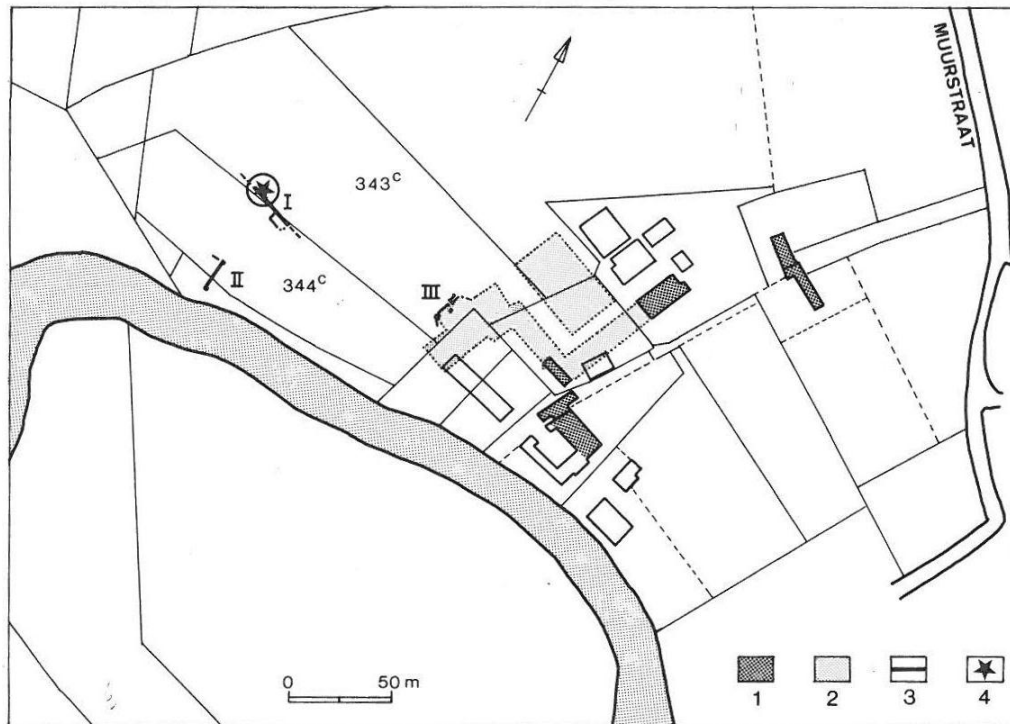
Figuur 8. Detail uit een anoniem 18^{de}-eeuws schilderij (uit: DE GROOTE, ERVYNCK & VAN NEER 1992, p. 338; Stadhuis Oudenaarde)



Figuur 9. Ferrariskaart (1771-1778), met aanduiding van de planlocatie. In de rechterbovenhoek de plattegrond van de abdij op basis van de Ferrariskaart, nagetekend door het toenmalige IAP (http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html; DE GROOTE, ERVYNCK & VAN NEER 1992, fig. 5)

1.4.2. ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK OP DE ABDIJSITE⁸

Ter uitbreiding van het golfterrein te Petegem werden in 1990 graafwerken gestart op de westzijde van de abdijsite. Naar aanleiding hiervan werd een archeologische noodopgraving uitgevoerd door het toenmalige I.A.P. in samenwerking met de stad Oudenaarde⁹. Dit gebeurde op drie verschillende locaties. Twee zones bevonden zich zo'n 100m ten zuidwesten van het abdijcomplex, in de periferie van de site. De derde zone situeerde zich vlak naast het centrale abdijcomplex.



Figuur 10. Zones, die in 1990 archeologisch onderzocht werden (De GROOTE K., ERVYNCK A. & VAN NEER W. 1992, fig. 8)

In elk van de drie zones konden muurrestanten geregistreerd worden. Deze behoorden tot de secundaire abdijsgebouwen, maar hun functie kon niet nader bepaald worden. De restanten in zone 1, en vermoedelijk ook in de twee andere zones, behoren tot de postmiddeleeuwse abdijsfase. Het belangrijkste van deze noodopgraving was echter het onderzoek van een afvallaag, aangetroffen in zone 1. In de laag werden een groot aantal scherven, metaal, botmateriaal, bouw materiaal en -in mindere mate- glas aangetroffen. Het ging om een niet gestratificeerd pakket, m.a.w. vrij snel gevormd, dat te dateren is in het eerste kwart van de 16^{de} eeuw. De afvallaag kon beschouwd worden als een stortplaats: een op een bepaald moment, buiten de abdij, afgebakende plaats, waar de kloostergemeenschap haar afval kwijt kon. Opmerkelijk is dat de eerder vermelde luxe in de abdij ook waargenomen werd in het vondstenmateriaal uit de afvalstortplaats. Naast het gewone gebruiks aardewerk werden enkele vormen in rood aardewerk en een relatief grote hoeveelheid van geïmporteerde majolica aangetroffen. Het vondstenensemble van majolica, aangetroffen in de abdij van Beaulieu, is erg uitzonderlijk, zowel

⁸ De GROOTE, ERVYNCK & VAN NEER 1992, p. 335-412.

⁹ Het toenmalige Instituut voor het Archeologisch Patrimonium maakt momenteel deel uit van het Agentschap voor Onroerend Erfgoed.

qua hoeveelheid als qua sterk landinwaartse ligging, en is slechts weinig gekend in Vlaanderen. Naast het aardewerk getuigden ook andere vondsten, waaronder ivoor en een deel van de metaalvondsten van een zekere rijkdom in de abdij. Deze vondsten stonden in schril contrast met de aangetroffen dierlijke consumptieresten, die in tegenstelling tot andere abdijsites, getuigden van weinig variatie en een minder luxueus dieet.

In 2001 werd een archeologisch noodonderzoek uitgevoerd op de abdijsite (cfr. bijlage 3)¹⁰. N.a.v. de restauratie van de kapelaanswoning gebeurden enkele ongeoorloofde ingrepen door de toenmalige eigenaar, waarna het IAP een kleine prospectieopgraving uitvoerde aan de westzijde van het gebouw. Doel van het onderzoek was de reeds aangevatte sluikopgraving wetenschappelijk afwerken, het situeren en dateren van de afgebroken aanbouwen aan de westzijde van het kapelaanshuis, het onderzoek van de reeds vroeger afgebroken abdijsgebouwen en tenslotte eventuele sporen van de deels verdwenen arcade onderzoeken en de relatie met de abdijsresten achterhalen.

Tijdens de opgraving konden een deel van de funderingen en de aanzet van het opgaand muurwerk van het polygonale koor van de abdijkerk blootgelegd worden. De restanten deden vermoeden dat het grondplan van het koor ongewijzigd is sinds de stichting van de abdij in de late 13^{de} eeuw. Op basis van de jongste bakstenen vloerniveaus kon bovendien afgeleid worden dat de kerk tot de afschaffing in 1783 functioneerde.

Verder bleken de afgebroken aanbouwen geen deel uit te maken van de oorspronkelijke abdijsgebouwen. Ze werden m.a.w. opgetrokken na de afbraak van de kerk. Daarnaast wordt melding gemaakt van het feit dat er geen funderingen van de oorspronkelijke arcaden aangetroffen zijn. Rekening houdende met de positie van de pijlers van de gewelven enerzijds en de positie van de steunberen anderzijds, kan afgeleid worden dat de gewelven waarschijnlijk rechtstreeks aansloten op de steunberen.

¹⁰ De Groote & Moens 2002, p.8.

2. GEOFYSISCH ONDERZOEK

J. Orbons & C. Ryssaert

Onderzoeksdatum: 24 januari 2014

Onderzoek uitgevoerd door: Caroline Ryssaert (Senior Archeoloog), Joep Orbons (Senior vakspecialist), Ruud Henckens (Veldtechnicus)

2.1. ALGEMEEN

Geofysisch bodemonderzoek is onderzoek waarbij de bodem op volledig non-destructieve wijze de bodemopbouw in kaart gebracht wordt. Dit in tegenstelling tot sonderen, boren of graven. Naast het honderd procent non-destructieve karakter heeft geofysisch bodemonderzoek als voordeel de snelheid en de semi-continuïteit waarmee informatie over de grondopbouw wordt verkregen.

Binnen het archeologisch prospectieonderzoek bestaan vier hoofdvormen van geofysisch bodemonderzoek:

- Elektrische weerstandsmetingen
- Electromagnetisch onderzoek (EM)
- Magnetometer-onderzoek
- Grondradar (GPR)

De verschillende typen geofysische meetinstrumenten detecteren elk, specifieke soorten ondergrondse structuren. De keuze van het juiste instrument, alsmede van de juiste meetmethodiek is cruciaal voor een optimaal resultaat.

Een geofysisch onderzoek vindt plaats door in een regelmatig patroon (lijn of vlak) een groot aantal metingen te doen. Deze metingen worden in het meetinstrument opgeslagen en uitgelezen in een computer. Speciale computerprogramma's bewerken de meetgegevens en visualiseren en combineren deze met de andere onderzoeksresultaten.

Een geofysisch onderzoek dient altijd in combinatie te worden uitgevoerd met andere archeologische prospectietechnieken. Vooraf is een bureauonderzoek noodzakelijk waarin historische, bodemkundige en eerdere booronderzoeken worden verwerkt. Tijdens het geofysisch onderzoek dient bij voorkeur een booronderzoek plaats te vinden zodat boringen en metingen elkaar versterken en kunnen sturen. Als na afloop nog nader onderzoek plaats vindt, in de vorm van proefsleuven of opgravingen is het zeer aan te bevelen deze te vergelijken met de resultaten om te leren van de interpretaties.

Weerstandsmeter

Een weerstandsmeter is een instrument dat door middel van elektroden aan het bodemoppervlak een stroom de grond in stuurt en meet wat de bodemweerstand van de grond is. Grachtvullingen hebben gewoonlijk een lagere weerstandswaarde dan de omgevende bodem terwijl funderingsresten juist een hogere weerstandswaarde zullen hebben. Vooral muren, kuilen, grachten en greppels worden als scherp begrensde structuren zichtbaar in de meetresultaten. Deze onderzoeksmethode levert in ideale omstandigheden scherpe beelden op die zeer goed te interpreteren zijn. Er kan van 0.1 tot 0.5 ha per dag onderzocht worden, afhankelijk van de terreingesteldheid en de meetdichtheid. Obstakels zoals sloten maken het meten snel veel trager.

Magnetometingen

Bij een magnetometing wordt met magnetische sensoren de afwijkende sterkte van het aardmagnetisch veld gemeten zodat anomalieën hierin, zoals de resten van een oven, kunnen worden opgespoord. De Grad601 meet deze afwijking met twee magnetometer sensoren die op één meter afstand van elkaar op gelijke hoogte geplaatst zijn, de zogenaamde gradiometer meting. Het gebruikte instrument heeft twee gradiometers op 1 meter afstand van elkaar zodat direct twee meetlijnen opgenomen kunnen worden. Op de meetlijn wordt iedere 25 centimeter een meting verricht.

2.2. RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

Topografische basis

Op de luchtfoto is te zien dat het terrein geheel vrij is. Ten tijde van het onderzoek lag er overal op het terrein bouw materiaal. Dit heeft het onderzoek niet gemakkelijker gemaakt.

Op de kaarten met de resultaten van de metingen zijn een aantal zaken te zien:

- In grijs is het nog rechtstaande gebouw ingetekend, dit is ook op de luchtfoto goed te zien.
- In bruin de funderingen zoals eerder aangetroffen. Dit is overgehaald uit de aangeleverde gegevens.

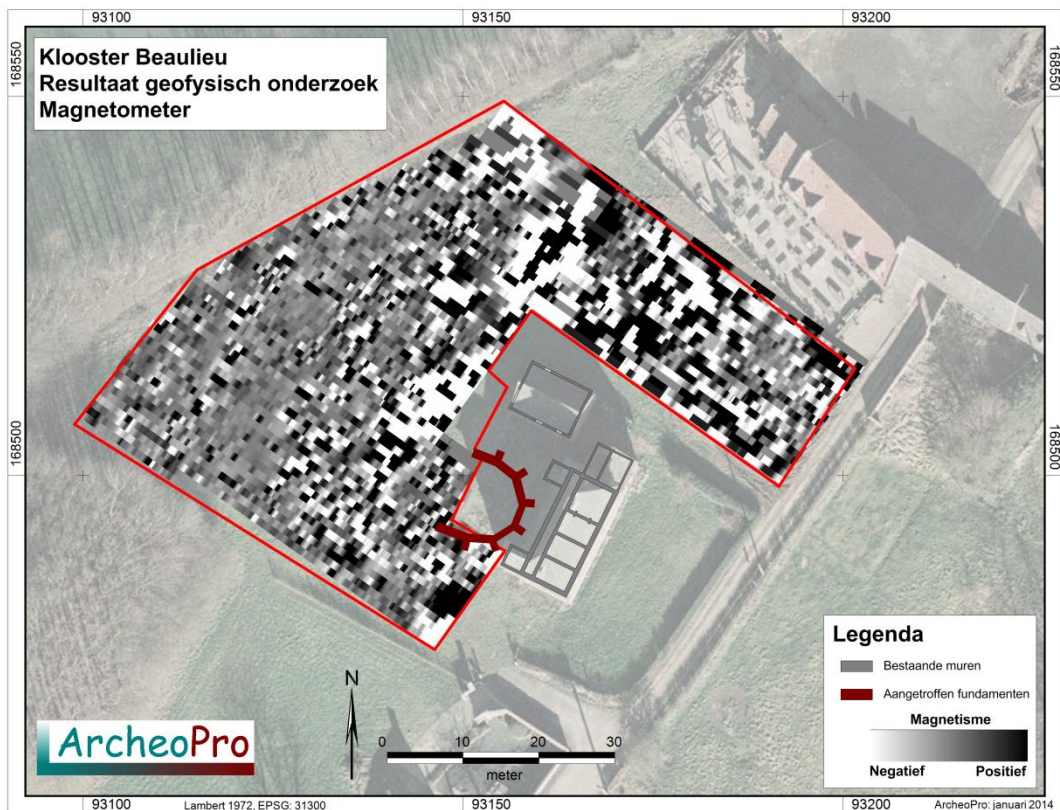
Deze grijze en bruine muren zijn gedimensioneerd op basis van de maten in de tekening (dus maatcorrect) en gepositioneerd op basis van de luchtfoto. De hoekpunten van de gemeten blokken zijn met GPS ingemeten.



Figuur 11. Aanduiding van de planlocatie op de luchtfoto

Resultaat magnetometing

Het resultaat van de magnetometing is in onderstaande figuur gegeven. Er is een oppervlakte van 0.33 ha gemeten in een 100 x 125 centimeter raster. Deze meting heeft geen resultaat opgeleverd. Er lag te veel strooietaal. Wat wel mooi te zien is, is dat in de westelijke punt van het onderzochte deel er dunnetjes rechthoekige structuren te zien zijn. Die lijken overeen te komen met de schuurtjes die op de luchtfoto uit de jaren 80 zichtbaar waren. Bij die schuren was metaal en baksteen gebruikt en dit is terug te vinden in deze magnetometing. De magnetometing heeft in dit westelijk deel geen aanwijzingen voor dieper liggende baksteenmuren, die zouden in dit deel wel door de recente schuurtjes heen zichtbaar geweest zijn.

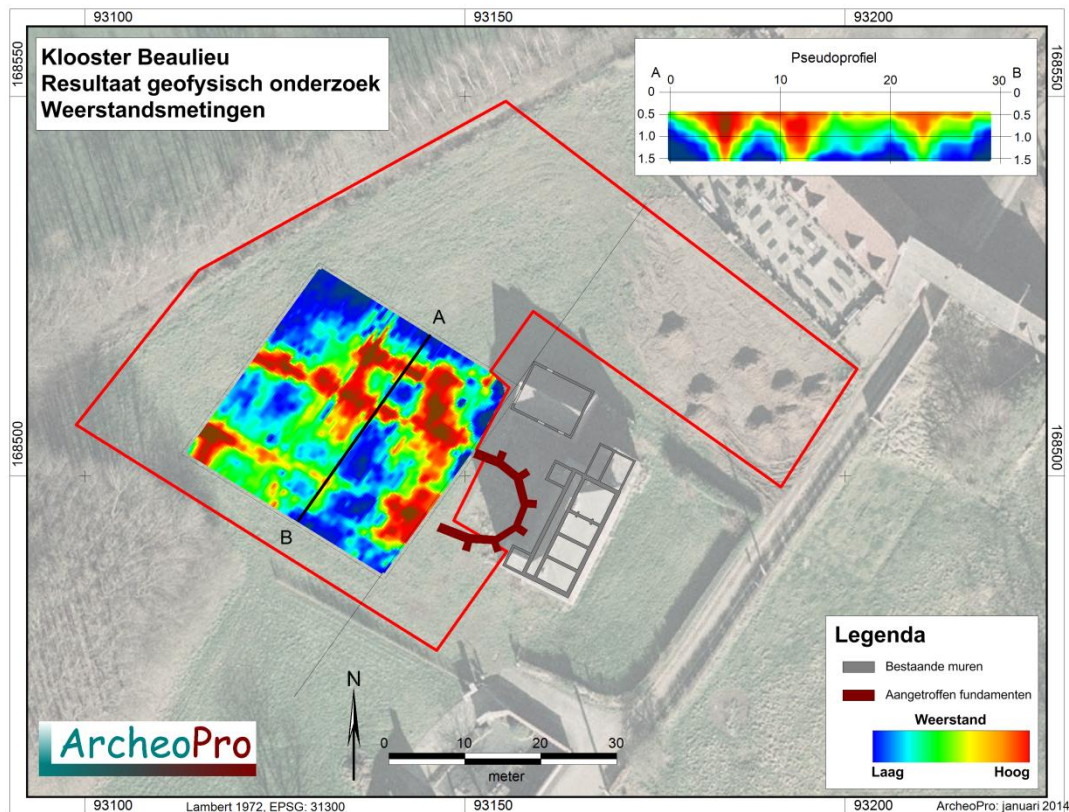


Figuur 12. Resultaat van de magnetometing

Resultaat weerstandsmetingen

Het resultaat van de weerstandsmeting is hieronder weergegeven. In de weerstandsmeting is een selectie van 30x30 meter (900 m²) gedaan in drie dimensionale weerstand in een meetsysteem op 5 meetdieptes: 50 cm meetdiepte met een meetraster van 50x100, 75 cm meetdiepte met een meetraster van 50x100, 100 cm meetdiepte met een meetraster van 50x100, 125 cm meetdiepte met een meetraster van 100x100 en een 150 cm meetdiepte met een meetraster van 100x100,. Deze dieptemetingen zijn uitgevoerd omdat van te voren niet ingeschat kon worden wat de beste meetdiepte was gezien de verwachte verstoring van het gebied door de schuurtjes. Het hieronder weergegeven resultaat is de 100 cm -mv meting, de andere meetdieptes laten een vergelijkbaar beeld zien. De rechthoekige structuur in rood sluit perfect aan op de reeds bekende funderingen van het kerkkoor. Aan de noordkant is nog een uitbouw zichtbaar. In de zuidkant is deze uitbouw minder goed zichtbaar. Het westelijke front is niet gemeten. De meting had zeer veel last van de bestrating en losliggend bouw materiaal in het gebied kort tegen het huis, vandaar dat de meting niet verder naar het zuid-oosten is begonnen. het was niet mogelijk aan te sluiten op de bekende funderingen van het koor. In de

rechtbovenhoek is een pseudoprofiel te zien over A-B. Dit is een soort profielweergave van de 3D weerstandsmeting op die locatie. In dit pseudoprofiel is te zien dat de twee noordelijke muren verschillen van de ene zuidelijke muur. Deze muur zou mogelijk meer uitgebroken kunnen zijn. Dit profiel lijkt te wijzen op een ondiep gelegen muur die niet al te diep doorloopt. Een dieper gelegen muur zou een ander soort pseudoprofiel opleveren. Omdat de muren wel in de weerstandsmeter tonen maar niet in de magnetometing kan geconcludeerd worden dat de muur uit natuursteen en niet uit baksteen of basalt is gemaakt.



Figuur 13. Resultaat van de weerstandsmeting

Conclusie.

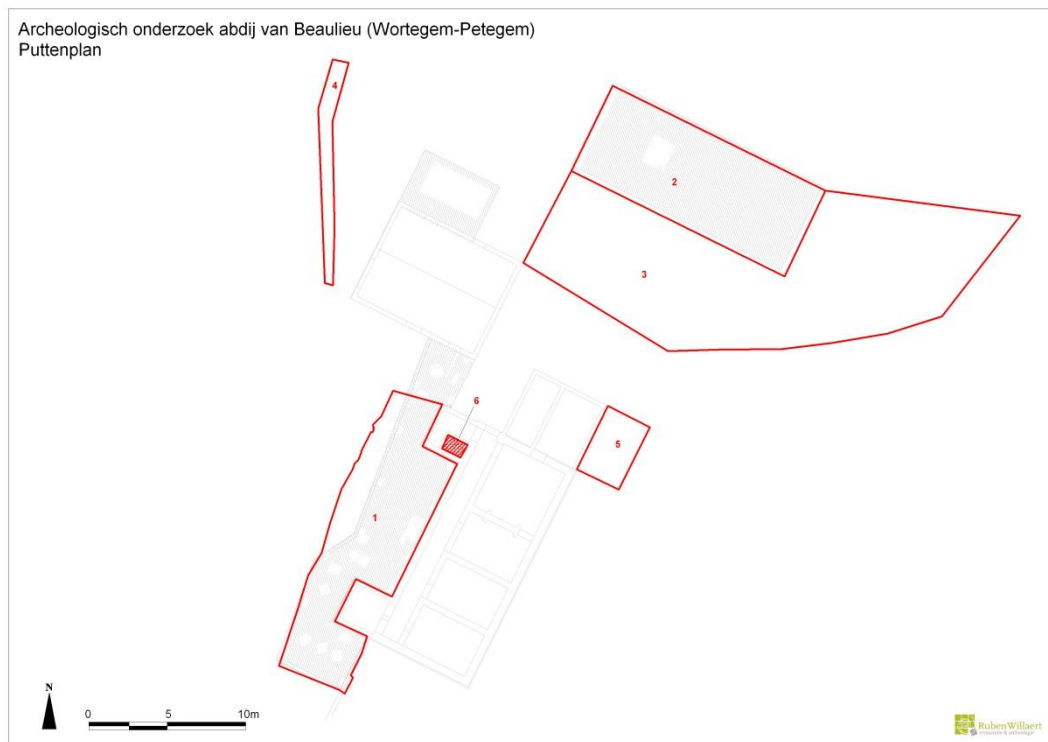
Uit de combinatiemetingen kunnen we een aantal interessante details halen zoals ligging, diepte en aard van de muren. Een gericht booronderzoek zou dit nog aanmerkelijk verbeteren.

Dit onderzoek was een test van een dag waarbij enkele punten in detail zijn uitgewerkt. Dit terrein is het zeker waard om geheel onderzocht te worden, bijvoorbeeld d.m.v. een vlakdekkende weerstandsmeting op 75 cm of 100 cm over hetzelfde deel als de magnetometer. Daar valt dan de gehele kerk in maar ook de mogelijke gebouwtjes ten noorden van de priorij, langs de weg. Dit dan nog uitgebreid met wat meer metingen richting het huis zodat de aansluiting met het koor beter zichtbaar is. Dit deel van het terrein zou dan vrij van bestrating gemaakt moeten worden. Om de meting goed uit te voeren zou het noodzakelijk zijn om de losliggende materialen zoals bouw materiaal, stronken e.d. ook aan de kant te hebben.

3. METHODE

In totaal werd 422,3m² onderzocht. Concreet werd archeologisch onderzoek uitgevoerd ter hoogte van:

- Kapelaanshuis (intern): huislift (fig. 14-6);
- Kapelaanshuis (extern): nieuwe aanbouw aan westelijke zijde (fig. 14-1) en terras aan oostelijke zijde (fig. 14-5);
- Garage (fig. 14-2) ;
- Toegangsweg (fig. 14-3);
- Kanalen voor de nutsleidingen (fig. 14-4)



Figuur 14. Lokalisering van de onderzoekszones

Zones 2, 3, 4 en 5 werden onder archeologische begeleiding machinaal afgegraven tot op de max. uitgraafdiepte. Deze varieerde van 10cm (zone 5) tot 80cm (zone 4). Gezien de afwezigheid van archeologische structuren of vondsten, beperkte de registratie zich hier tot het inmeten van putranden en de hoogte van het aanlegvlak.

Zone 6, de huislift, kon t.g.v. miscommunicatie met de eigenaar niet meer onderzocht worden. De erfgoedconsulent van Onroerend erfgoed werd hiervan op de hoogte gebracht op 10/02/2014.

Ter hoogte van zone 1 werden de muurrestanten die reeds in 2001 aangetroffen waren, opnieuw vrijgelegd, verder uitgebreid -binnen de grenzen van de geplande aanbouw- en geregistreerd. Het onderzoek van deze zone verliep omwille van technisch-praktische redenen in 2 opeenvolgende fasen: de zone tegen de westmuur van het kapelaanshuis werd geregistreerd op 17/02/2014.

Alle archeologische structuren werden zorgvuldig opgekuist, gefotografeerd en gedetailleerd beschreven. Alle structuren, evenals de contouren van de opgravingsputten werden ingemeten met een RTS (*Robotic Totalstation*), op basis van referentiepunten die voorafgaandelijk door een erkend landmeter uitgezet waren. Op die manier zijn van alle aangetroffen structuren X, Y en Z-coördinaten beschikbaar.

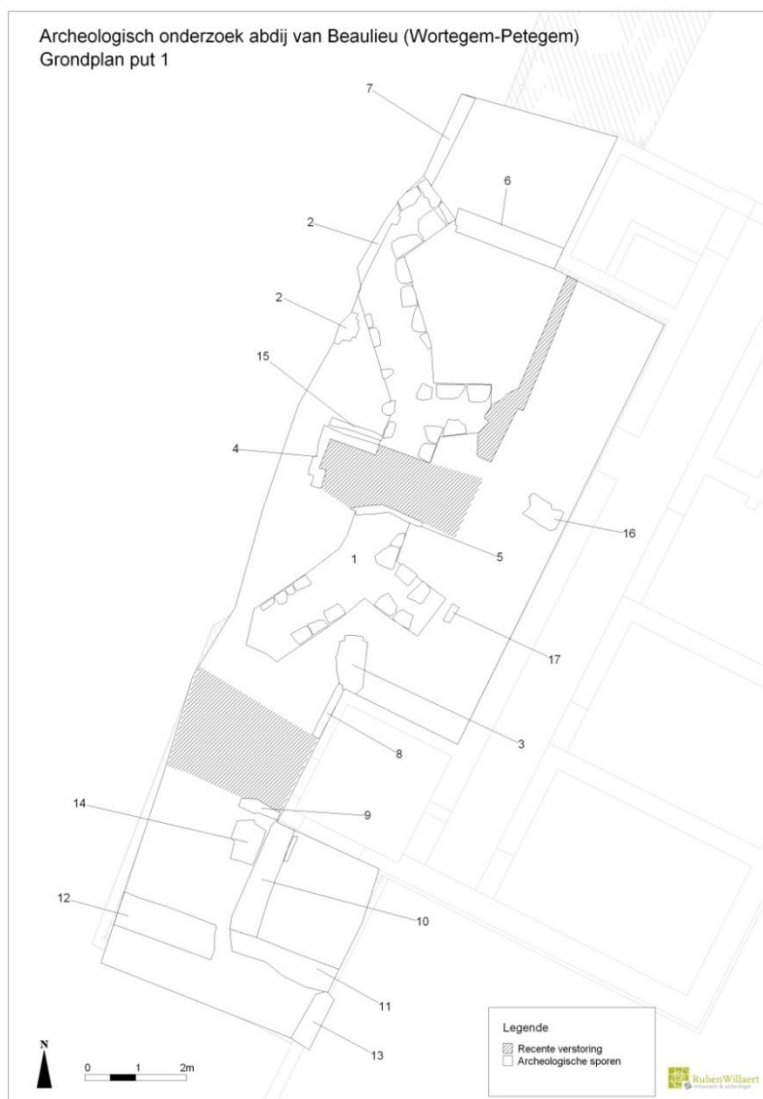
Tijdens de basisuitwerking zijn de opgravingsdata geadministreerd en gedigitaliseerd, het vondstmateriaal geteld en verwerkt en is over het terreinwerk gerapporteerd. De vondsten zijn tijdens de basisverwerking bewaard in het depot van Ruben Willaert bvba. Alle archeologische vondsten en data die tijdens het onderzoek zijn ingezameld zijn eigendom van eigenaar L. Vertongen.

4. RESULTATEN

4.1. ZONE 2, 3, 4, 5 EN 6

In de zone ten noorden (garage, toegangsweg, kanalen voor de nutsleidingen) en ten oosten van het kapelaanshuis (terras) werden geen archeologische structuren vastgesteld. De uitgraafdiepte in deze zones varieerde van 10cm tot 80cm t.o.v. het maaiveld; telkens konden enkel ophogingspakketten geregistreerd worden¹¹. De moederbodem werd in geen enkele van bovenvermelde zones bereikt. De datering van deze pakketten kon t.g.v. afwezigheid van *archaeologica* niet bepaald worden. Ook de zone van de huislift leverde geen gegevens op.

4.2. ZONE 1



Figuur 15. Opgravingsplan put 1

¹¹ In de zone ten noorden van het kapelaanshuis werden, tegen alle verwachtingen in, geen grote hoeveelheden bouw materiaal, afkomstig van de afgebroken boerderijgebouwen aangetroffen. De aangesneden pakketten waren wel duidelijk als ophogingspakketten te interpreteren.

4.2.1. ABDIJKERK



Figuur 16. Overzichtsfoto van het polygonale koor, gekenmerkt door 3 steunberen



Figuur 17. Detailfoto van 2 steunberen



Figuur 18. Overzichtsfoto van de oostelijke muur van het koor, met aanduiding van de basis van de halfzuil



Figuur 19. Detailfoto van de afwerkingslaag op de binnenzijde van de koormuur

De oostmuur van het polygonale koor (**S1**) werd aangesneden vanaf 13,11m +TAW, net onder het huidige maaiveld. De dikte van de koormuur bedroeg gemiddeld 1,12m. Aan oostelijke zijde konden 3 steunberen met een lengte van ca. 1,23m vastgesteld worden. Deze bevonden zich op een afstand van 2,66m t.o.v. mekaar. Centraal kon de koormuur niet geregistreerd worden t.g.v. de aanwezigheid van een subrecente structuur.

Zowel de koormuur als de steunberen waren volledig opgetrokken met grote blokken Doornikse kalksteen, gevat in beige zandige kalkmortel. In 2001 concludeerden de onderzoekers op basis van het materiaalgebruik reeds dat het koor, wat het grondplan betreft, deel lijkt uit te maken van het 13^{de}-eeuwse concept¹².

Aan oostelijke zijde van de meest zuidelijke steunbeer werd op vraag van de erfgoedconsulent een beperkte sondering gemaakt (fig. 20). De sondering werd gemaakt tot op een diepte van 12,40m TAW. Enkel kon vastgesteld worden dat de onderkant van de steunbeer niet bereikt kon worden.



Figuur 20. Sondering ter hoogte van de meest zuidelijke steunbeer

In de noordoostelijke hoek van het koor werd op 12,68m +TAW een basis van een halfzuil vastgesteld (fig. 18-19). Vergelijking met het opmetingsplan van 2001 leert dat er oorspronkelijk in de zuidoostelijke hoek van het koor een tweede zuilbasis voorkwam (cfr. bijlage 3). Deze kon tijdens de huidige opgraving echter niet meer herkend worden. De aanwezigheid van de 2 zuilbasissen suggereert dat het muurrestant in Doornikse kalksteen te interpreteren is als opgaand muurwerk en niet als fundering. Ook de aanwezigheid van enkele -slecht bewaarde- pleisterrestanten op de binnenzijde van deze muur lijkt in deze richting te wijzen (fig. 19).

De uitgebroken tegelvloer die in 2001 nog ter hoogte van de centrale recente verstoring herkend werd en die correspondeerde met de pleisterlaag op de binnenzijde van de koormuur, kon tijdens het huidig onderzoek niet meer geregistreerd worden (cfr. bijlage 3). Op basis van de registratie van de tegelvloer werd in 2001 geconcludeerd dat de kerk in gebruik bleef tot de afschaffing van de abdij in 1783¹³. Dit kon tijdens het huidig onderzoek niet meer onderzocht worden.

¹² De Groote & Moens 2002, p.8.

¹³ De Groote & Moens 2002, p.8.

De bakstenen vloer die in 2001 eveneens onderzocht werd, was wel nog (gedeeltelijk) bewaard (cfr. bijlage 3): **S2** (12,99m +TAW). Deze vloer bestond uit donkerrode bakstenen (22/21x10,5x5cm) en vrij veel recuperatiemateriaal, gevat in beige kalkmortel. De vaststelling dat S2 over de koormuur liep, impliceert dat het hier om een vrij jonge structuur gaat. Waarschijnlijk is deze vloer in verband te brengen met één van de latere boerderijgebouwen. In welke periode muur **S15** (12,81m +TAW) te situeren is, kon niet meer vastgesteld worden. Deze muur was eveneens opgetrokken met recuperatiemateriaal.

4.2.2. WESTMUUR KAPELAANSHUIS



Figuur 21. Westmuur van het kapelaanshuis – noordmuur van de zuidelijke toren

De oostelijke grens van zone 1 correspondeerde met de westmuur van het kapelaanshuis. De bouwsporen in deze gevel leverden heel wat interessante informatie op, zowel over de opbouw van het kapelaanshuis en de zuidelijke toren als over het verband tussen het kapelaanshuis en de abdijkerk. Vooreerst kon vastgesteld worden dat de westmuur van het kapelaanshuis gekenmerkt wordt door een vrij hoge plint in Doornikse kalksteen (fig. 21). De vaststelling dat de zuidelijke toren daarentegen volledig opgetrokken is in baksteen, lijkt te suggereren dat het hier om een jongere toevoeging gaat¹⁴.

In de westmuur van het kapelaanshuis is ook de aanzet van verschillende kruisgewelven zichtbaar; deze verbonden het kapelaanshuis met de abdijkerk. Op basis van de positie van de pijlers van de gewelven t.o.v. de steunberen van de kerk, kan afgeleid worden dat deze rechtstreeks aansluiting vonden op de steunberen.

¹⁴ Aan westelijke zijde werd een versnijding met een breedte van 14cm vastgesteld, bestaande uit Doornikse kalksteen.



Figuur 22. Foto westmuur van het kapelaanshuis tijdens fase 1 van het onderzoek



Figuur 23. Foto westmuur van het kapelaanshuis tijdens fase 1 van het onderzoek

4.2.3. ZONE TEN NOORDEN EN TEN OOSTEN VAN DE ABDIJKERK

Tijdens het huidig onderzoek kon een beperkte zone ten noorden, oosten en ten zuiden van de restanten die in 2001 vrijgelegd waren, onderzocht worden. T.g.v. de zeer beperkte uitgraafdiepte konden alle aangetroffen restanten slechts zeer beperkt geregistreerd worden. De datering en de functie van de vrijgelegde resten blijft dan ook in de meeste gevallen onduidelijk.

Twee muren die ter hoogte van de noordelijke toren aan het licht kwamen, **S6** en **S7**, zijn op basis van materiaalgebruik met zekerheid te situeren in subrecente periodes. Het feit dat beide muren aan de binnenzijde bezet zijn met cement, doet vermoeden dat het om zijmuren van een kelderruimte gaat.

In hoeverre ook **S16** (13,07m +TAW) een recente oorsprong heeft, kon niet met zekerheid bepaald worden. Het gaat hier om een muurrestant in Doornikse kalksteen, gevat in vrij harde beige kalkmortel. Waarschijnlijk betreft het een restant van de recente aanbouwen aan het kapelaanshuis, waarbij recuperatiemateriaal werd gebruikt.

S17 (12,51m +TAW), die aan het licht kwam tijdens het maken van de sondering ter hoogte van de meest zuidelijke steunbeer van de abdijkerk, was opgebouwd uit rode bakstenen (23x?x5cm) en vrij harde beige kalkmortel. Vermits de bovenkant van deze structuur aangesneden werd bij het maken van een lokale sondering, kon deze slechts zeer beperkt geregistreerd worden. Hoe dit restant geïnterpreteerd dient te worden, is dan ook onduidelijk.

S3 (12,99m +TAW), tegen de noordwestelijke hoek van de zuidelijke toren, bestond uit donkerrode bakstenen (21/20x10x4.5cm) en recuperatiemateriaal, gevat in harde beige kalkmortel. Wat de bewaringstoestand betreft, konden min. 4 baksteenlagen vastgesteld worden. De oriëntatie van deze muur is opmerkelijk; deze wijkt immers af t.o.v. de overige geregistreeerde muren.

4.2.4. ZUIDELIJKE TOREN

Op 12,92m +TAW werd ter hoogte van de westelijke zijde van de zuidelijke toren een versnijding met een breedte van 14cm vastgesteld, bestaande uit blokken Doornikse kalksteen: **S8**. Stratigrafisch bevond de versnijding zich ter hoogte van de hoek van de zuidelijke toren onder **S3** (cfr. 4.2.4).

4.2.5. ZONE TEN ZUIDEN VAN DE ABDIJKERK

Ter hoogte van de zuidwestelijke hoek van de zuidelijke toren werd op 13,02m +TAW een noordzuid georiënteerde muur aangetroffen: **S10** (fig. 24-25). De muur was opgetrokken met orangerode bakstenen (24,5x12,5x5,5cm) en vrij harde beige kalkmortel. De aanwezigheid van cement op de muur wijst erop dat deze structuur op een bepaald ogenblik herbruikt is. Ter hoogte van de max. uitgraafdiepte werden fragmenten Doornikse kalksteen vastgesteld, maar binnen de grenzen van het huidig onderzoek kon niet onderzocht worden hoe deze fragmenten precies te interpreteren zijn. Gaat het om herbruikmateriaal afkomstig van de afgebroken kerk of is **S10** gefundeerd op een oudere natuurstenen fundering?

Wat de functie van **S10** betreft, kan men zich de vraag stellen of deze structuur in verband te brengen is met de oorspronkelijke doorgang in de zuidmuur van de zuidelijke toren. Sporen van deze doorgang zijn nog zichtbaar in het opgaand metselwerk van de toren (fig. 22). Binnen deze hypothese kan men zich de vraag stellen of ook **S13** (12,99m +TAW), die eveneens gekenmerkt wordt door een noordzuid oriëntatie, met deze doorgang in verband te brengen is. Vermits **S13** zich situeert in de zuidoostelijke hoek van de planlocatie, kon deze structuur slechts zeer beperkt

onderzocht worden. In elk geval ging het om een muur opgebouwd uit oranje- of rode bakstenen (23x11x5,5cm) en vrij harde beige kalkmortel.



Figuur 24. Westelijke aanbouw: zuidelijke sector.



Figuur 25. Detailfoto van de zuidelijke sector

Haaks op S10 komt een fundering voor, opgebouwd uit recuperatiemateriaal (Doornikse kalksteen), gevat in vrij harde beige kalkmortel: **S11** (12,95m +TAW). Het verband met S10 kon tijdens het huidig onderzoek niet vastgesteld worden. Beide muren lijken wel door een tweede oost-west georiënteerde muur (**S12**) te snijden, wat zou impliceren dat S12 jonger is dan S10 en S11. S12 (12,97m +TAW) is een bakstenen muur, opgetrokken uit orangerode/rode bakstenen (24x12,5x5), vrij veel recuperatiemateriaal en vrij zachte beige kalkmortel. Aan oostelijke zijde is S12 duidelijk uitgebroken.

Aan westelijke zijde van S10 werd op 12,99m +TAW een aantal grote blokken natuursteen (kalkzandsteen?) aangetroffen: **S14**. De afboording aan westelijke zijde met natuurstenen die op hun lange kant geplaatst waren, lijkt in de richting van een vloerniveau/pad te wijzen. De breedte van S14 bedroeg ca. 65cm. Rekening houdende met het feit dat de natuurstenen van S14 perfect aansluiten op S10 is het vrij waarschijnlijk dat S10 en S14 (op een bepaald ogenblik) gelijktijdig gefunctioneerd hebben.

Tenslotte dient nog een oost-west georiënteerd muurrestant vermeld te worden, dat aangetroffen werd ter hoogte van de zuidwestelijke hoek van de zuidelijke toren: **S9** (13,23m +TAW). De bakstenen muur was in vrij grote mate opgebouwd uit recuperatiemateriaal en was gefundeerd op Doornikse kalksteen (recuperatiemateriaal). Waarschijnlijk werd deze muur in een latere fase ingewerkt in de toren.

Wat het vondstenmateriaal betreft, kunnen enkel 2 losse vondsten vermeld worden. Deze werden opgenomen in de vondstenlijst (bijlage 5). Het betreft in beide gevallen fragmenten steengoed met zoutglazuur (westerwald).

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

5.1. CONCLUSIES

In het kader van de restauratie van het kapelaanshuis van de Clarissenabdij van Beaulieu (gem. Wortegem-Petegem) werd tussen 10 en 17 februari 2014 een beperkt archeologisch onderzoek uitgevoerd. De opgraving werd uitgevoerd door Ruben Willaert bvba, in opdracht van eigenaar L. Vertongen.

In 2001 werden door de vorige eigenaar ongeoorloofde graafwerken uitgevoerd aan de westelijke zijde van het kapelaanshuis. De werken werden stilgelegd en het toenmalige IAP registreerde de blootgelegde muurrestanten. Tijdens het huidige onderzoek dienden de muurrestanten die in 2001 aan het licht gekomen waren, opnieuw vrijgelegd te worden en uitgebreid binnen de grenzen van de geplande aanbouw. Verder waren de te onderzoeken locaties: de garage, de toegangsweg, de kanalen voor de nutsleidingen, de huislift in het kapelaanshuis en tenslotte het terras aan oostelijke zijde van het kapelaanshuis.

Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek werd op vraag van de eigenaar een beperkt geofysisch onderzoek uitgevoerd door ArcheoPro en het onderzoeks- en adviesbureau Odin. Ondanks het feit dat het onderzoek sterk bemoeilijkt werd door o.a. aanwezigheid van bouwpuin, konden op basis van de combinatiemetingen toch interessante gegevens m.b.t. de ligging, diepte en aard van de muren verzameld worden.

Bij de archeologische begeleiding van het afgraven van de garage, de toegangsweg, de kanalen voor de nutsleidingen en het terras aan oostelijke zijde van het kapelaanshuis kwamen geen archeologische structuren of vondsten aan het licht. Het onderzoek beperkte zich tot het inmeten van de putranden en de hoogtes van het aanlegvlak. De moederbodem werd in de onderzochte zones nergens aangesneden; nergens werden grote hoeveelheden afbraakmateriaal -afkomstig van de afgebroken boerderijen- aangetroffen. Ook de huislift leverde geen archeologische gegevens op; deze kon niet onderzocht worden.

Ter hoogte van de aanbouw aan westelijke zijde konden de muurrestanten, die deel uitmaakten van het polygonale koor van de abdijkerk, en geassocieerde vloerniveaus opnieuw onderzocht worden. Vergelijking van het huidige opgravingsplan en het opmetingsplan uit 2001 toont aan dat niet alle restanten die in 2001 onderzocht konden worden, nu nog bewaard waren. Bovendien diende deze zone in functie van de aanleg van de vloerplaat slechts zeer minimaal verdiept te worden (10-30cm). Omwille van deze redenen leverde het onderzoek van de koormuur en geassocieerde structuren (steunberen, vloerrestanten) weinig nieuwe gegevens op over het grondplan en de opbouw van het koor.

De conclusie van de onderzoekers in 2001 dat het koor, op basis van het materiaalgebruik, deel lijkt uit te maken van het oorspronkelijke 13^{de}-eeuwse concept, lijkt ons vrij waarschijnlijk. Interessant is ook de vaststelling dat de aangetroffen muurrestanten -op basis van de aanwezigheid van de zuilbasis(sen) grotendeels als opgaand muurwerk te beschouwen zijn. De conclusie dat de tegelvloer tot één van de jongste bouwfasen behoort en de kerk bijgevolg in gebruik bleef tot de afschaffing van de abdij, kon niet meer onderzocht worden. Wel kon aangetoond worden dat het bakstenen vloerniveau in elk geval niet met de kerkfase te associëren is, vermits deze over de koormuur loopt.

Ondanks het feit dat het uitgevoerde onderzoek ter hoogte van de koormuur nauwelijks nieuwe informatie opgeleverd heeft, dient beklemtoond te worden dat de huidige opgraving toch een groot wetenschappelijk belang had. Vooreerst resulteerde de digitale opmeting van de aangetroffen muur- en vloerrestanten in een georeferencieerd opmetingsplan, dat aangewend kan worden bij toekomstig onderzoek van de abdijkerk en -site. In het licht hiervan heeft ook het uitgevoerde geofysisch onderzoek een grote meerwaarde. Bovendien was de te onderzoeken oppervlakte tijdens het huidige onderzoek aanzienlijk groter dan in 2001, wat de mogelijkheid schiep om de reeds geregistreerde resten in relatie tot nog niet geregistreerde resten te onderzoeken.

Wat deze laatste betreft, dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de gebouwsporen die zichtbaar waren in de westgevel van het kapelaanshuis en de resten die in grondvlak aangetroffen werden. De gewelven die nog zichtbaar zijn in de westmuur van het kapelaanshuis tonen aan dat het kapelaanshuis verbonden was met de abdijkerk. Op basis van de positie van de pijlers van de gewelven en de positie van de steunbeem van de abdijkerk, kan afgeleid worden dat de gewelven rechtstreeks aansloten op de steunbeem.

Wat de resten in grondvlak betreft, kon de aard, datering en onderlinge samenhang in bijna geen enkel geval bepaald worden. De meeste structuren waren immers opgebouwd uit recuperatiemateriaal. Bijgevolg kon ook geen periodisering in het sporenbestand vastgesteld worden. Het onderzoek beperkt zich dan ook tot het formuleren van enkele voorzichtige hypothesen. Is de noord-zuid georiënteerde muur in verband te brengen met de oorspronkelijke doorgang van de zuidelijke toren? Is de noord-zuid georiënteerde muur, die hiermee parallel loopt en aangetroffen werd in de zuidoostelijke hoek van de planlocatie eveneens in verband te brengen met de doorgang? Zijn (enkele van) de muren die aan zuidelijke zijde van put 1 aangetroffen werden, in verband te brengen met afgebroken abdijgebouwen?

5.2. AANBEVELINGEN

Het kapelaanshuis situeert zich binnen het beschermd monument 'overblijfselen vml abdij van Beaulieu' (KB 30/12/1960). Dit impliceert dat werken die niet opgenomen zijn in de stedenbouwkundige vergunning, gemeld dienen te worden aan het Agentschap Onroerend Erfgoed en indien nodig, archeologisch opgevolgd.

Zowel het onderzoek van 2001 als het huidige onderzoek heeft aangetoond dat de aangetroffen muren van de abdijkerk als opgaand muurwerk te beschouwen zijn. Ter hoogte van de onderzochte zone werd de abdijkerk m.a.w. tot op het maaiveld afgebroken. In hoeverre dit geëxtrapoleerd kan worden naar de volledige abdijkerk, kon binnen de grenzen van het huidige onderzoek niet achterhaald worden. Het is echter vrij waarschijnlijk dat de funderingsmassieven van de kerk op deze site nog diep én goed bewaard zijn, zelfs rekening houdende met eventuele verstoringen van de latere boerderijfase.

Deze informatie is vooral relevant, rekening houdende met het feit dat deze zone in de toekomst wellicht ingericht zal worden als tuin. Ingrepen ter hoogte van de kerk dienen zoveel mogelijk vermeden te worden, of indien niet mogelijk, archeologisch opgevolgd. Om de diepte van deze muren t.o.v. het huidige maaiveld te bepalen, zou eventueel een gericht booronderzoek uitgevoerd kunnen worden.

Bij gebrek aan relevante contexten werden geen stalen voor natuurwetenschappelijk onderzoek genomen. Er is dan ook geen vervolgtraject voor natuurwetenschappelijk onderzoek.

6. BIBLIOGRAFIE

DE GROOTE K., ERVYNCK A. & VAN NEER W. 1992, Het afval van de Rijke Klaren. Noodonderzoek in de voormalige abdij van Beaulieu te Petegem (gem. Wortegem-Petegem, prov. Oost-Vlaanderen). *Archeologie in Vlaanderen*, II, 335-412.

DE GROOTE K. & MOENS J. 2002, Prospectieopgraving aan de westzijde van de kapelaanswoning van de Rijke Klarenadij van Beaulieu te Petegem (Wortegem-Petegem) (O-Vl.). *Archaeologica Medievalis* 25, 8.

DUVOSQUEL J.-M. 1990, *Albums de Croÿ, Valleien van Schelde en Scarpe*, Brussel.

7. BIJLAGEN

7.1. SITUATIE VOOR 1995



Legende:

Geel: Huidige toestand

Oranje: afgebroken boerderijgebouwen

7.2. KAPELAANSHUIS: SITUATIE VOOR DE AFBRAAK (©LUC VERTONGEN)



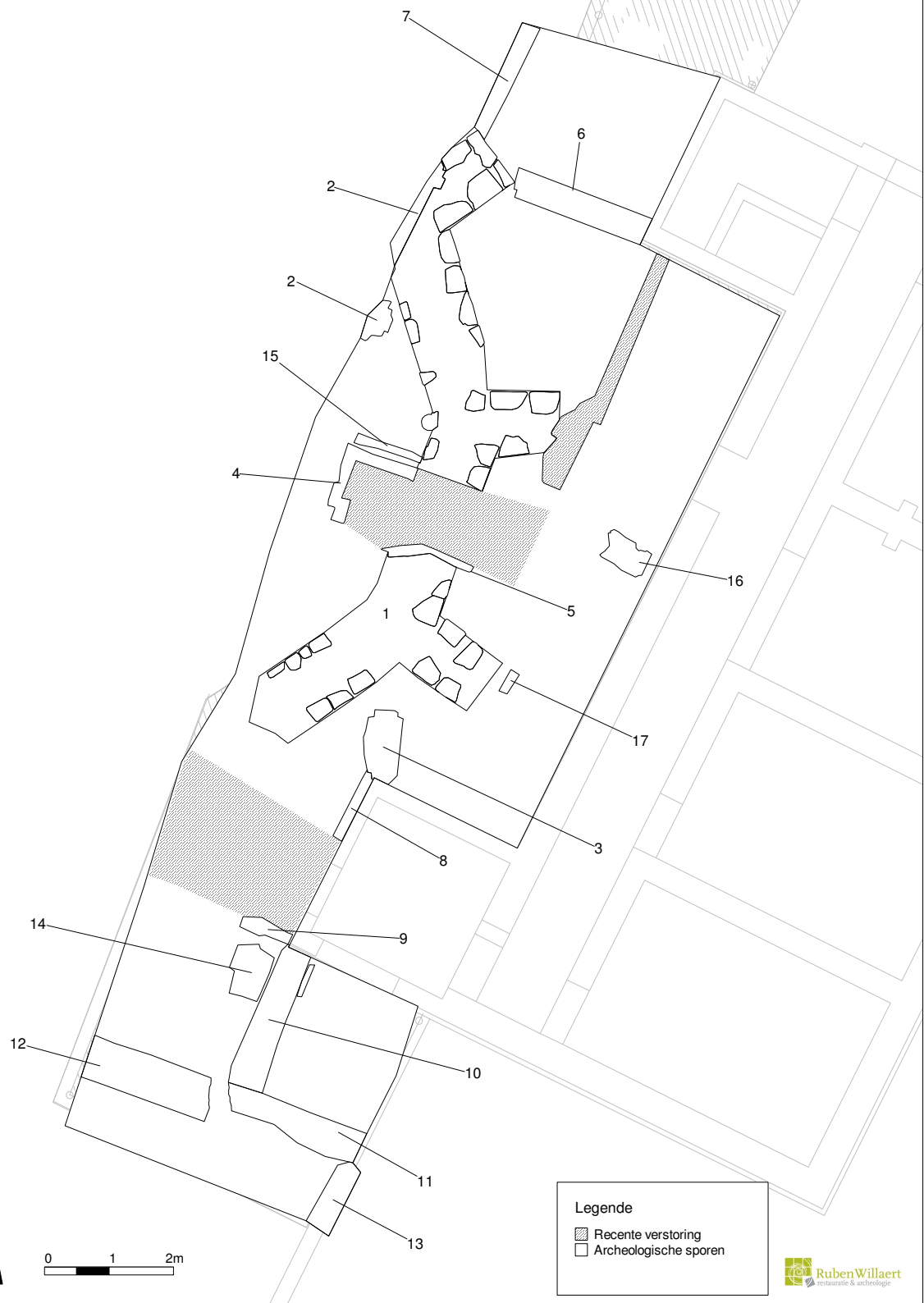
7.4. SPORENLIJST

WO-BE-14		
Put 1		
Spoornr.	Aard	m +TAW
1	Muur	13,11
2	Vloer	12,99
3	Muur	12,99
4	Muur	13,09
5	Muur	12,85
6	Muur	13,45
7	Muur	12,93
8	Versnijding	12,92
9	Muur	13,23
10	Muur	13,02
11	Muur	12,95
12	Muur	12,97
13	Muur	12,99
14	Vloer	12,99
15	Muur	12,81
16	Muur	13,07
17	Muur	12,51

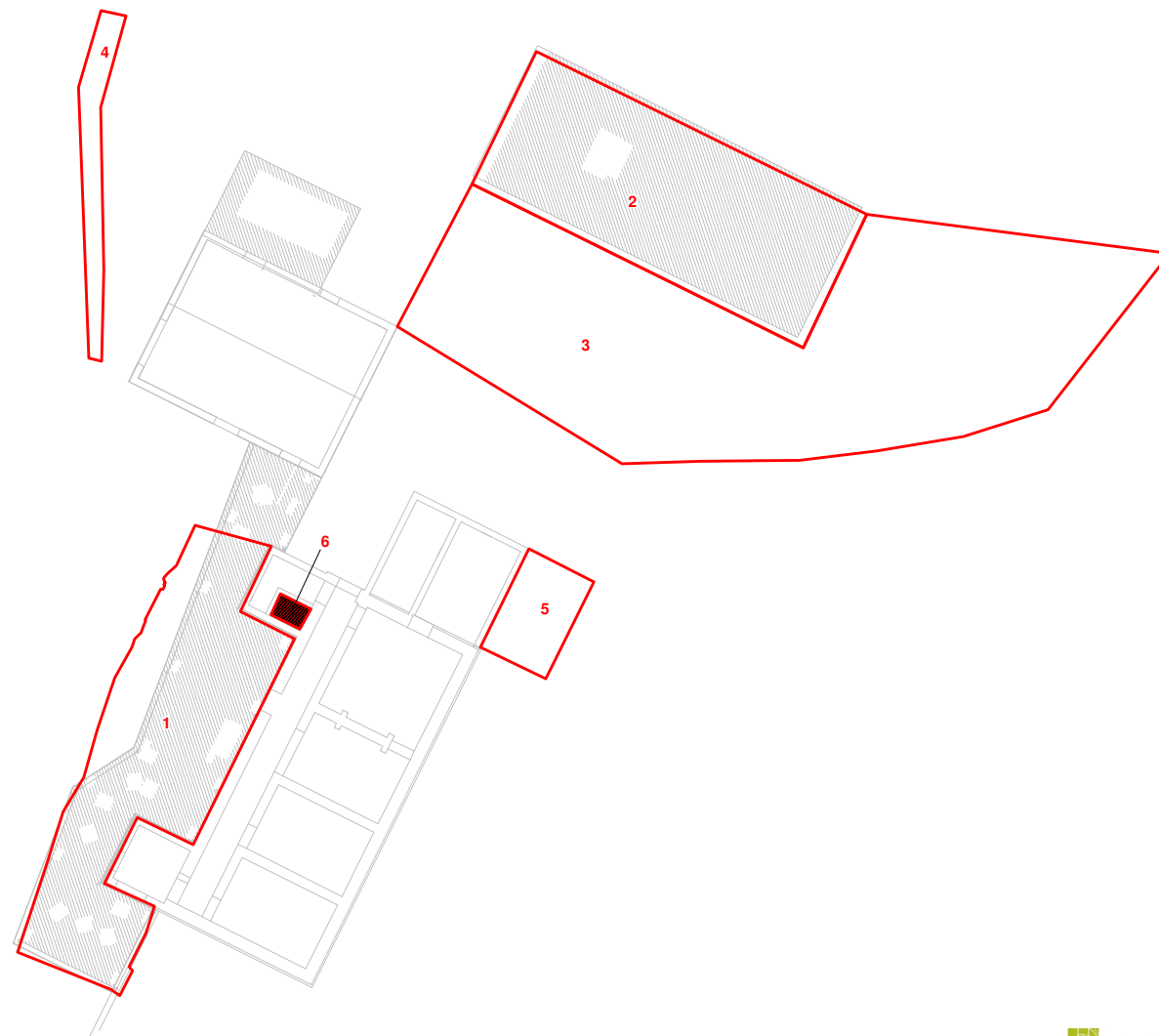
7.5. VONDSTENLIJST

Putnr.	Spoornr.	Inhoud	n°	Opmerkingen	Datering
1	LV	AW	10	steengoed (westerwald)	post-ME
1	LV	AW	1	steengoed (westerwald)	post-ME

Archeologisch onderzoek abdij van Beaulieu (Wortegem-Petegem) Grondplan put 1



Archeologisch onderzoek abdij van Beaulieu (Wortegem-Petegem)
Puttenplan



0 5 10m

WO-BE-14 Put 1		
Spoornr.	Aard	m +TAW
1	Muur	13,11
2	Vloer	12,99
3	Muur	12,99
4	Muur	13,09
5	Muur	12,85
6	Muur	13,45
7	Muur	12,93
8	Versnijding	12,92
9	Muur	13,23
10	Muur	13,02
11	Muur	12,95
12	Muur	12,97
13	Muur	12,99
14	Vloer	12,99
15	Muur	12,81
16	Muur	13,07
17	Muur	12,51

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	Natuurstenen fundering kerk		1
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: NS
Kleur stenen
Formaat stenen
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies)

Beschrijving
Doornikse kalksteen met aanwezigheid van sierzuiltje (afgewerkt dus geen fundering; vloerniveau moet dieper gezeten hebben)

[illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	Vloer		2
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: BS
Kleur stenen: donkerrode
Formaat stenen: 21/22 x 10,5 x 5cm
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): beige

[illegible][illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	muur		3
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: BS
Kleur stenen: donkerrode baksteen
Formaat stenen
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): harde beige kalkmortel

Beschrijving
Ligt tegen torenstructuur
Minimum 4 lagen bewaard (ca.2, 5 stenen dik)
Andere oriëntatie dan overige structuren

[illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	muur		4
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: BS
Kleur stenen: donkerrode en paarse
Formaat stenen: 22,5 x 10,5 x 5cm
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): grijze cement

Beschrijving
Veel recuperatiemateriaal
Kanaal naar mestput
Breekt door centrale deel koorfundering

[illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	muur		5
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: BS
Kleur stenen: donkerrode en paarse
Formaat stenen: 22,5 x 10,5 x 5cm
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): grijze cement

Beschrijving
Veel recuperatiemateriaal
Kanaal naar mestput
Breekt door centrale deel koorfundering

[illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	muur		6
Structuurnr:			
Link met profiel	Diepte spoor: cm		
Oversneden door	Oversnijdt		
Ligt op	Ligt onder		
Gelijk aan	Gelijktijdig met		

Materiaalgebruik: BS

Kleur stenen: rood, oranje, geel, roze

Formaat stenen: 24x12x5,5cm

Metselverband

Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): harde beige kalkmortel en delen cement

Beschrijving

kelderruimte

Interpretatie

Spoorformulier

Project: WOBE-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	muur		7
Structuurnr:			
Link met profiel	Diepte spoor:	cm	
Oversneden door	Oversnijdt		
Ligt op	Ligt onder		
Gelijk aan	Gelijktijdig met		

Materiaalgebruik: BS

Kleur stenen: rood, oranje-rood, geel, roze

Formaat stenen: 24x12x5,5cm

Metselverband

Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): harde beige kalkmortel en delen cement

Beschrijving

kelderruimte

Interpretatie

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie	Spoornr.
1	muur	8
Structuurnr:		
Link met profiel	Diepte spoor: cm	
Oversneden door	Oversnijdt	
Ligt op	Ligt onder S3	
Gelijk aan	Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: NS
Kleur stenen
Formaat stenen: 14cm breed
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies)

[illegible][illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	muur		9
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: BS
Kleur stenen
Formaat stenen: 19x10,5x5,5cm
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): cement

Beschrijving
Ook recuperatiemateriaal
Gefundeerd op Doornikse kalksteen

[illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	muur		10
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: BS
Kleur stenen: oranje-rood
Formaat stenen: 24,5x12,5x5,5cm
Metselverband:
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): vrij harde beige kalkmortel en cement bovenop

Beschrijving
Onderaan stukken doornikse kalksteen
Aan zuidelijke zijde gedeelte tegelvloer bewaard (18x18x1,5cm) op beige kalkmortelbed

[illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	fundering		11
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: NS
Kleur stenen
Formaat stenen
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): vrij harde beige kalkmortel

[illegible][illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	muur		12
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: BS
Kleur stenen: oranje-rood/rood
Formaat stenen: 24x12,5x5cm
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): vrij zachte beige kalkmortel

[illegible][illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoonr.
1	muur		13
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: BS
Kleur stenen: oranje-rood/rood
Formaat stenen: 23x11x5,5cm
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): vrij harde beige kalkmortel

[illegible][illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	vloer		14
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door s9?		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktidig met	

Materiaalgebruik: NS
Kleur stenen
Formaat stenen
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies)

[illegible][illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie	Spoornr.
1	Muur	15
Structuurnr:		
Link met profiel	Diepte spoor: cm	
Oversneden door	Oversnijdt	
Ligt op	Ligt onder	
Gelijk aan	Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: BS
Kleur stenen: rood
Formaat stenen
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): harde beige kalkmortel

[illegible][illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	Muur		16
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: NS
Kleur stenen
Formaat stenen
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): vrij harde beige kalkmortel

[illegible][illegible]

Spoorformulier

Project: WOB-14

Sleuf	Spoordefinitie		Spoornr.
1	muur		17
Structuurnr:			
Link met profiel		Diepte spoor: cm	
Oversneden door		Oversnijdt	
Ligt op		Ligt onder	
Gelijk aan		Gelijktijdig met	

Materiaalgebruik: BS
Kleur stenen: rood
Formaat stenen: 23x?x5cm
Metselverband
Kalkmortel (hardheid, kleur, inclusies): vrij harde beige kalkmortel

[illegible][illegible]

Putnr.	Spoornr.	Inhoud	n°	Opmerkingen	Datering
1	LV	AW	10	steengoed (westerwald)	post-ME
1	LV	AW	1	steengoed (westerwald)	post-ME

